

Podpora čtení v oborech není v Česku v současné době systematictější řešena. Na rozdíl od situace v řadě anglosaských zemí nebývá klíčovou otázkou „jak“ v oborech číst, ale „proč“ v oborech číst. Na čtení (a psaní) také nebývá pohlíženo jako na nedílnou součást výuky přírodovědných oborů. Z osobní zkušenosti však víme, že pokud jsou ve škole podmínky i příležitost pro práci s texty a pro předávání zkušeností mezi kolegy, je čtení zařazováno čím dál častěji a proměňuje se pojetí výuky oboru.

4.3 Jak čtenářský cíl naplňuje oborový cíl + ukázka lekce

Pro své lekce pravidelně volím práci s texty. Učím na ZŠ a MŠ Janovice chemii a přírodopis v dotaci 2 hodiny týdně pro každý vyučovací předmět. S texty pracuji pravidelně každou vyučovací hodinu. Do výuky volím různé typy i délky písemných sdělení. Stanovuji si přitom cíl oborový a čtenářský. Cíl oborový je však pro mě vždy důležitější než čtenářský. Vidím, jak se vzájemně propojují či podporují.

Oborový cíl se zaměřuje na začlenění odborných poznatků do vyučovacího předmětu, získání schopnosti a dovednosti úspěšně organizovat a řídit výuku v technických předmětech na základní škole.

Čtenářský cíl se soustředí na rozvíjení dovednosti pracovat s texty, čímž žák může získat celou řadu dovedností k pochopení daného oboru.

Ukázka z lekce Energetické nápoje (chemie, přírodopis, výchova ke zdraví):

Cíle:

Oborový:

Žák se seznámí s látkami, které jsou obsaženy v energetických nápojích, posoudí jejich vliv na zdraví člověka.

Čtenářský:

Žák pracuje s domněnkami, prekoncepty a fakty o energetických nápojích.

Žák vytváří otázky k textu, odpovídá na ně a informace na závěr shrnuje do tabulky, vlastního postoje a sdělení pro ostatní.

Žák se zamyslí nad manipulativními prvky reklamy, jejímž cílem je zvýšení prodeje.

Ze čtenářského cíle vyplývá, že žák z textu vybere podstatné informace o nebezpečných látkách v energetických nápojích, přehledně je shrne do tabulky a tím se seznámí s chemikáliemi, které tvoří nápoje k povzbuzení, a s jejich účinky na organismus.

4.4 Proč je důležité rozvíjet čtenářství v přírodovědných předmětech

Koncepční rámec hodnocení čtenářské gramotnosti šetření PISA 2018⁴⁴ definuje čtenářskou gramotnost jako „*schopnost porozumět textu, přemýšlet o něm, posuzovat ho, zabývat se jím a používat ho k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti.*“

Tato definice, třebaže zní velmi odborně, má mnoho důležitých bodů, kterými bychom se jako učitelé (přírodovědných) oborů měli zabývat.

Dovednost porozumět psanému textu a přemýšlet o něm získávají děti postupem času. Není to nic, s čím se rodíme a co umíme od začátku. Čtenářské návyky a rituály spojené se čtením si dítě osvojuje dřív, než se naučí samo číst a psát. Prohlíží si velkoformátové knihy či obrázky, popisuje to, co vidí, a vše dává do souvislosti s tím, co zažilo. Možností je mnoho. Čtenářskou gramotnost tak mohou rozvíjet u dětí malými krůčky již rodiče, následně se k nim přidává učitel.

Učitel dítě učí dekodovat text, vytvářet prostředí, v němž vzkvétá vnitřní potřeba ke čtení, dítě si osvojuje čtenářské chování v intelektuální i emocionální oblasti. Žák reaguje na četbu textu nejdříve intuitivně, postupem času se učí vědomé odezvě. K tomu je třeba, aby měl učitel k dispozici vhodné a atraktivní texty, které podpoří zájem žáků o čtení a umožní mu rozvíjet potřebné čtenářské dovednosti stejně jako naplnit oborový cíl.

Přírodní vědy nabízí práci s různými typy textů, a to lineární (souvislé) i nelineární povahy (např. v případě map, grafů, tabulek či schémat). Může jít o populárně naučné časopisy či knihy stejně jako o odborné zdroje informací. Výjimkou

⁴⁴ *Mezinárodní šetření PISA 2018: Koncepční rámec hodnocení čtenářské gramotnosti.* (2019). Česká školní inspekce. Praha, s. 9.